

Interview met Arnoud Boot over de invoering van het nieuwe programma:

“Staar je niet blind op die enkele bomen, blij vooral zicht houden op het hele bos!”

Met ingang van schooljaar 2018-2019 wordt het keuzevak **Bedrijfseconomie (BE)** ingevoerd in de bovenbouw havo/vwo, als opvolger van **Management & Organisatie (M&O)**. Algemene vorming van leerlingen, nuttig zijn bij keuzes in het persoonlijk leven en bij het zelf functioneren binnen organisaties staan daarbij centraal. **SLO** monitort de invoering van het nieuwe vak en heeft onlangs de resultaten van de tweede monitorronde gepubliceerd. Reden voor een gesprek - “even beeldbellen” - met Arnoud Boot, de geestelijk vader van het programma.

Hans Semeijn

Hoe ervaren docenten en leerlingen de invoering? Welke problemen of knelpunten doen zich voor? Vragen die in de tweede monitorronde centraal stonden. Alhoewel de geënuquëeerden overwegend gematigd positief zijn, worden – zeker in de antwoorden op de open vragen – talloze kritische opmerkingen gemaakt. Vooral over het havo-programma.

Overladenheid, tijdsdruk, onvrede over de beschikbare lesmethodes, gebrek aan samenhang, onzekerheid over de examens en onduidelijkheden in de syllabi, om er enkele te noemen.

Wat vind je van dit oordeel van leraren en van de ervaringen van leerlingen over het nieuwe vak? Vanaf het terras van een Spaans restaurant reageert Boot tamelijk onderkoeld: “Niet verrassend. Alles wat nieuw is (of deels nieuw) moet zich ‘zetten’, en dat het even schuurt en wringt is normaal. Dat is vanzelfsprekend bij veranderingsprocessen. Het aanwijzen van schuldigen daarbij is weinig zinvol of productief.”

Laten we eerst inzoomen op de samenhang in het programma, zowel intrinsiek als bij de invulling ervan in de beschikbare lesmethodes.

Kun je die beoogde samenhang even kort aangeven?

“Het programma start vanuit het perspectief van de eigen persoonlijke financieel-economische keuzes, en maakt van daaruit de stap naar het zelf opzetten van een bedrijf (ondernemerschap), en vervolgens naar het functioneren van organisaties, en je eigen functioneren daarbinnen. Dat is de belangrijkste functie van het overkoepelende domein B. Leerlingen overzicht bieden en inzicht geven in voor hen belangrijke beslissingen. Hen daarvan een goede indruk en gevoel geven van wat er speelt, daar draait het om.”

Waar is het misgegaan?

“Misgegaan? Nogmaals, accepteer dat veranderingen altijd fricties met zich meebrengen, op elk niveau. Dat lost zich vanzelf op. Een fundamenteelere zorg is de neiging van methodemakers om zich te verliezen in te examineren details waar juist de bedoeling is overzicht te verschaffen, dan heb ik het met name over het nieuwe domein B. Uit de ervaringen van docenten en leerlingen krijg ik het beeld dat zeker bij deeldomein B.1 de methodemakers door hun neiging allemaal details te willen behandelen de simpele bedoeling van dit domein om een raamwerk te verschaffen en de opbouw van het programma duidelijk te maken uit het oog verloren hebben. Staar je niet blind op die enkele bomen, maar blij vooral zicht houden op het hele bos! Dat laatste geldt trouwens ook voor docenten. Het is geenszins de bedoeling dat leerlingen bijvoorbeeld alle ins en outs van erfrecht of contractrecht kennen. De bedoeling van domein B is om aan te sluiten op de belevingswereld van de leerling – doe dat dan ook.”

Details en overladenheid

De SLO noemt de onvoldoende score voor samenhang in het havo-programma zelfs een zorgpunt. Havoleerlingen geven massaal aan dat bijvoorbeeld bij B1 (trouwen, scheiden, erven en schenken) te veel begrippen aan bod komen.

Wat is daarvan de mogelijke oorzaak? Wat valt hieraan te doen?

“Precies, dat is dus wat ik bedoel. De opbouw en overgang van individu, de financiële beslissingen in het eigen privé-domein naar een bedrijfje beginnen moet centraal staan in de methodes. Een overvloed aan juridische details (en definities) in B1 maar ook C2 (arbeidsrecht), is niet de bedoeling en doorkruist de aansluiting op de belevingswereld van de leerling. Maar het is logisch dat dit gebeurt. Leer er van en haal de essentie naar boven, en maak dit duidelijk in de syllabus en de handreiking. De ruimte die daarmee vrijkomt kun je besteden aan bijvoorbeeld het laten opstellen van een bedrijfs- of ondernemingsplan.”

Syllabi en handreiking aanpassen

Naast de leerboeken krijgt een nieuw examenprogramma uiteraard vorm en inhoud via o.a. syllabi, de lespraktijk en examens. Een aanzienlijk aantal docenten vindt de syllabi niet altijd even duidelijk. Bijvoorbeeld hoe breed en hoe diep moeten bepaalde begrippen of onderdelen behandeld worden. Het CvTE tracht jaarlijks door het aanbrengen van wijzingen in de syllabi wel duidelijkheid te geven, maar dat blijft meestal beperkt tot enkele kleine aanpassingen (“klein onderhoud”).

Wat zou er moeten gebeuren om de duidelijkheid te vergroten?

“Vakvernieuwing is een natuurlijk en vooral dynamisch proces waarin programma, syllabi, lesmethodes en lespraktijk een rol spelen. Naast het openbaar maken van het niet afgenomen havo-examen kan ik me voorstellen dat je – in september, oktober – een groep mensen nog eens uitgebreid naar het hele proces, naar een aanscherping van syllabi en handreiking laat kijken, en dat dat daarna een vervolg krijgt in een aanpassing van de lesmethodes. Maak daar wat mij betreft geen formeel of technocratisch traject van in de vorm van klein of groot onderhoud, maar houd het vooral praktisch en concreet. Ik wil daar graag aan meewerken, en ga ervan uit dat Jaap Koelwijn als voorzitter van de syllabuscommissie daartoe ook bereid is.”

School – en centraal examen

Volgens de syllabi moet de verhouding schoolexamenstof: centraal examenstof 40% : 60% zijn. Qua ervaring en beleving lijkt eerder sprake van een verhouding 25% : 75%. Dit zou ervoor pleiten de centraal examenstof terug te dringen door bepaalde onderwerpen te verhuizen van centraal examenstof(CE) naar schoolexamenstof(SE).

Wat is hierover je mening?

Enigszins terughoudend en relativerend: “De verhouding CE/SE is altijd schipperen. Zelf zie ik het centraal examen als de ultieme toets of je het vak beheerst. De ervaring in het verleden is dat rekenwerk makkelijker te examineren is en domineert in het CE. Hoewel een pragmatische keuze, lijkt me dat toch onbevredigend. We hebben dit getracht te doorbreken. Maar over de verdeling van de totale stof over SE en CE is geen absolute, eenduidige opvatting te geven, en lopen de meningen uiteen. Zelf ben ik niet tegen een zware rol voor het CE.”

Vakperspectieven

Enkele collega's - Elvira, Bouwer en Janssen* - zetten grote vraagtekens bij de meerwaarde van domein B om samenhang in het programma te realiseren. Zij pleiten voor een vakperspectievenbenadering als alternatief, met de accounting equation als rode draad.

Wat vind je van hun kritiek? En hoe beoordeel je hun alternatief?

“Denk niet dat dit is wat ze bedoelen. Volgens mij zijn we het eens: waar het omgaat is dat overzicht wordt verschaft in het begin (Domein B), wat er leidt dat men gevoel heeft voor wat er komt kijken bij het opzetten van een bedrijf (ondernemerschap), het functioneren ervan, en het eigen functioneren daarbinnen. Accounting, marketing, financiering, etc. komen hiermee als een natuurlijk iets naar boven. En vervolgens kun je in de andere domeinen ze in detail uitwerken. En dat laatste kun je vakperspectieven noemen, maar ik zou waken voor weer iets dat als een te definiëren iets klinkt. Zowel financieel beleid als verslaglegging zitten er uitgebreid in, maar niet als leidend principe. Daar zit misschien een verschil.”

Wat wil je verder nog kwijt over het nieuwe vak? “Ik denk dat het van groot belang is dat het programma, de lesmethodes en de lespraktijk goed aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen. Het programma past in het huidige tijdsbeeld. En dat kan heel motiverend werken, juist voor havoleerlingen, bijvoorbeeld met een zelfgekozen keuzeonderwerp of ondernemingsplan. Voorkom in ieder geval dat het havo-programma een uitgeleebde theezakversie van het vwo-programma wordt.” Over de lesmethodes: “Ik hoop, verwacht dat de syllabi en handreiking worden aangescherpt, en de methodemakers de feedback uit het veld gebruiken om hun methode meer in lijn te brengen met de bedoelingen van de vakvernieuwing. Anders verschijnen er vanzelf methodes die dat wel doen.”

Curriculum.nu

Als uitstapje, een laatste vraag over de relatie van het vak met het curriculum.nu-proces: ***In hoeverre kan “persoonlijke financiële zelfredzaamheid” een belangrijk onderdeel zijn van het economieprogramma, bijvoorbeeld op vmbo of in de on-***

derbouw havo/vwo? Boot, in eerste instantie wat terughoudend: "Bij zo'n onderwerp is een overlap tussen economie en bedrijfseconomie niet altijd te voorkomen. Denk bijvoorbeeld aan het disconten, aan de tijdswaarde van geld. Bovendien hebben niet alle leerlingen beide vakken.

In de onderbouw kan ik me voorstellen dat bij bepaalde onderwerpen meer vakkenintegratie of vakoverstijgend werken voor de hand ligt. Denk bijvoorbeeld aan emancipatie (trouwen of samenwonen in gemeenschap van goederen als default), waarbij een combinatie van maatschappijleer en (bedrijfs)economie mogelijk is. Vakdocenten moeten de neiging afleren hun eigen vak bijzonder te maken, en dienen juist de behoefte aan kennis van leerlingen als uitgangspunt te nemen."

Aan het eind van het gesprek heeft Boot nog zijn

eigen Marianne Thieme-moment (Partij voor de Dieren) als variant op de afschaffing van de bio-industrie: "Overigens vind ik dat het onderwerp Agioreserve uit het programma moet. Dat hele begrip 'agio' kreeg ik niet uit het programma omdat er hele mooie sommetjes bestaan over uitgifte van aandelen, en hoe dat boekhoudkundig moet worden verwerkt. Voor examineren aardig, maar louter een technisch iets dat niet bijdraagt aan een beter begrip van het vak."

¹ *De vakperspectieven van de bedrijfseconomie, Quincy Elvira, Jeffrey Bouwer en Fred Janssen, TEO 120(4)22-26, juli 2020.*

**met input van de sectie Bedrijfseconomie.*

nog opvullen